

Anna Matuchniak-Mystkowska

**Sport jeniecki w Oflagach
II B Arnswalde, II C Woldenberg
II D Gross Born
Analiza socjologiczna**

**WYDAWNICTWO
UNIwersytetu
ŁÓDZKIEGO**

Książka Anny Matuchniak-Mystkowskiej *Sport jeniecki w Oflagach II B Arnswalde, II C Woldenberg, II D Gross Born. Analiza socjologiczna*, traktująca o życiu sportowym oficerów w niemieckich obozach jenieckich w czasie II wojny światowej zlokalizowanych na obszarze II Okręgu Wojskowego Wehrmachtu na Pomorzu Zachodnim, jest prekursorską pozycją z socjologii sportu. Ujmuje sport jeniecki w ramach socjologii kultury oraz socjologii historycznej, łącząc trzy modele uprawiania socjologii sportu: historyczny, analityczny i empiryczny. Umiejętnie wiąże wątki rodzinne w części teoretycznej i narracyjnej z dostępnymi materiałami źródłowymi oraz literaturą przedmiotową – socjologiczną i historyczną. Jest wartościowa poznawczo i przydatna nie tylko dla profesjonalnych badaczy – historyków, socjologów sportu, dziennikarzy i działaczy sportowych, lecz także dla członków stowarzyszeń kombatanckich i patriotycznych. Wydana drukiem stanie się zachętą do podejmowania dalszych badań socjologicznych oraz historycznych, pisania kolejnych biografii i monografii z zakresu problematyki jenieckiej.

Jako historyk, zajmujący się w badaniach naukowych problematyką jeniecką i obozową, biorąc pod uwagę przedstawione powyżej walory recenzowanej monografii, z pełnym przekonaniem rekomenduję ją do opublikowania w Wydawnictwie Uniwersytetu Łódzkiego.

[prof. dr hab. Danuta Kisielewicz, UO]

Autorka, znana i ceniona w środowisku socjologicznym specjalistka w zakresie socjologii sztuki, w ostatnich latach stała się też wybitnym znawcą problematyki niemieckich obozów jenieckich w czasie II wojny światowej. [...] Książka *Sport jeniecki w Oflagach II B Arnswalde, II C Woldenberg, II D Gross Born. Analiza socjologiczna* jest pozycją prekursorską w polskiej socjologii i stanowi logiczną kontynuację trzech wcześniejszych monograficznych opracowań Autorki poświęconych obozowemu życiu jeńców wojennych. [...] Praca składa się z dwóch części i obszernego, ważnego teoretycznie *Zakończenia*. [...] Reasumując: książka Anny Matuchniak-Mystkowskiej jest interesującą i ważną pozycją poświęconą życiu codziennemu w obozach jenieckich, a zwłaszcza sportowi jako jednej ze sfer tego życia. Autorka, łącząc w swojej pracy drobiazgowość warsztatu historyka i wrażliwość metodologiczną socjologa oraz wykorzystując liczne materiały biograficzne, napisała monografię, która z pewnością znajdzie szeroki krąg Czytelników. Zainteresuje ona nie tylko socjologów sportu, historyków II wojny światowej i wojskowości, lecz także Czytelników spoza kręgu specjalistów, zarówno ze względu na temat, jak i jego naukowe opracowanie.

[dr hab. Wojciech Pawlik, prof. UW]

 **WYDAWNICTWO
UNIwersYTETU
ŁÓDZKIEGO**

Książka dostępna również
jako e-book

 wydawnictwo.uni.lodz.pl
 ksiegarnia@uni.lodz.pl
 (42) 665 58 63

Anna Matuchniak-Mystkowska

**Sport jeniecki w Oflagach
II B Arnswalde, II C Woldenberg
II D Gross Born**

Analiza socjologiczna

**WYDAWNICTWO
UNIwersytetu
ŁÓDZKIEGO**

Łódź 2021

Anna Matuchniak-Mystkowska, Uniwersytet Łódzki
Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny, Katedra Socjologii Sztuki
91-214 Łódź, ul. Rewolucji 1905 r. 41

RECENZENT

Danuta Kisielewicz, Wojciech Pawlik

REDAKTOR INICJUJĄCY

Monika Borowczyk

OPRACOWANIE REDAKCYJNE

Joanna Balcerak

SKŁAD I ŁAMANIE

Munda – Maciej Torz

KOREKTA TECHNICZNA

Leonora Gralka

PROJEKT OKŁADKI

krzysztof de mianiuk

Zdjęcie wykorzystane na okładce autorstwa Ireny Zmaczyńskiej
przedstawia teren Muzeum Woldenberczyków

Korekta fotografii Jan Mystkowski

© Copyright by Anna Matuchniak-Mystkowska, Łódź 2021

© Copyright for this edition by Uniwersytet Łódzki, Łódź 2021

Wydane przez Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego

Wydanie I. W.09498.19.0.M

Ark. wyd. 20,0; ark. druk. 22,25

ISBN 978-83-8220-582-4

e-ISBN 978-83-8220-583-1

Spis treści

Wstęp.....	9
Część pierwsza. Z DZIEJÓW OBOZÓW JENIECKICH	
Rozdział I: Z historii i socjologii oflagów.....	17
1.1. Niemiecki system jeniecki.....	17
1.2. Strategie w instytucji totalnej.....	19
1.3. Oflagi jako przedmiot analiz historycznych i socjologicznych.....	30
Rozdział II: Historia i funkcjonowanie Oflagu II B Arnswalde.....	39
2.1. Organizacja obozu.....	39
2.2. Architektura obozowa.....	41
2.3. Życie jenieckie.....	44
2.4. Losy jeńców i pamięć o obozie.....	53
Rozdział III: Historia i funkcjonowanie Oflagu II D Gross Born.....	57
3.1. Organizacja obozu.....	57
3.2. Działalność kulturalna i oświatowa.....	65
3.3. Ślady pamięci.....	72
Rozdział IV: Historia i funkcjonowanie Oflagu II C Woldenberg.....	75
4.1. Organizacja obozu.....	75
4.2. Architektura wewnątrz i socjologia codzienności.....	79
4.3. Kultura i edukacja – wyzwolenie z niewoli.....	84
4.4. Miejsce pamięci.....	100
Część druga. Z HISTORII I SOCJOLOGII SPORTU JENIECKIEGO	
Rozdział V: Sport w wojsku polskim.....	105
Problemy organizacyjne w okresie międzywojennym.....	105
Państwowa Odznaka Sportowa.....	109
Sporty elitarne – jeździectwo, narciarstwo, tenis.....	111
Rozdział VI: O sztuce przetrwania – wychowanie fizyczne i sport w obozach jenieckich	
6.1. Z historii sportów obozowych.....	125
6.2. Władze obozowe i organizacja sportu.....	127
6.3. Wychowanie fizyczne.....	133
6.4. Jenieckie kluby sportowe.....	136
6.5. Oświata sportowa i promocja sportu.....	153
Rozdział VII: Widowiska sportowe i artystyczne	
7.1. Charakterystyka widowiska.....	159
7.2. „Cyryk Neumanna” w Oflagu II C Woldenberg.....	161
7.3. Corrida w Oflagu II D Gross Born.....	172
7.4. Sport w sztuce jenieckiej.....	178

Rozdział VIII: Igrzyska olimpijskie w obozach jenieckich	
8.1. Igrzyska olimpijskie w starożytności.....	185
8.2. Nowożytne igrzyska olimpijskie.....	187
8.3. „Olimpiady, których nie było” – jenieckie igrzyska olimpijskie.....	189
Zakończenie: Sport w kulturze, kultura w sporcie	
9.1. Kultura fizyczna.....	217
9.2. Kulturowe ramy sportu.....	224
9.3. Sport w kulturze bytu.....	230
9.4. Sport w kulturze socjetalnej.....	231
9.5. Sport w kulturze symbolicznej.....	237
9.6. Nauki o sporcie.....	250
Bibliografia.....	257
Abstract: Prisoner-of-war sport in Oflag II B Arnswalde, II C Woldenberg, II D Gross Born. Sociological Analysis.....	265
Résumé: Le sport des prisonniers de guerre dans les Oflags II B Arnswalde, II C Woldenberg, II D Gross Born. Analyse sociologique.....	267
Zusammenfassung: Gefangenensport in den Offizierslagern II B Arnswalde, II C Woldenberg, II D Groß Born. Eine soziologische Analyse.....	269
Aneks: Biografie i biogramy jeńców wojennych Oflagów II B Arnswalde, II C Woldenberg, II D Gross Born.....	271
Spis ilustracji.....	333
Indeks osobowy.....	341
Nota o autorce.....	355

Książka 53,90 zł

E-book 29,95 zł

Biuro Wydawnictwa

42 235 01 65, fax: 42 66 55 862

agnieszka.janicka@uni.lodz.pl

Wstęp

skrót

Książka *Sport jeniecki w Oflagach II B Arnswalde, II C Woldenberg, II D Gross Born. Analiza socjologiczna*, jest pierwszym socjologicznym opracowaniem tej problematyki, łączącym podejście historyczne i socjologiczne. /.../

Wypada podkreślić, że w literaturze historycznej dotyczącej obozów jenieckich z lat II wojny światowej nie ma wielu publikacji na ten temat; najważniejszą jest monografia Wojciecha Półchłopa *Wychowanie fizyczne i sport żołnierzy polskich w obozach jenieckich Wehrmachtu i NKWD (1939–1945)*, wydana przez Centralne Muzeum Jeńców Wojennych w Opolu w 2002 r., stanowiąca istotne źródło informacji dla socjologa, z uwagi na wykorzystanie materiałów archiwalnych, do których historyk sięga bezpośrednio. /.../

Cennym źródłem wykorzystywanym w tej książce są powstałe w czasie wojny dzienniki i pamiętniki jeńców wojennych oraz napisane później książki wspomnieniowe: Andrzeja Bukowskiego, Adama Lewickiego, Franciszka Brzezińskiego, Mariana Brandysa, Marka Sadzewicza, Aleksandra Sałackiego, Józefa Bohatkiewicza, Józefa Kuropieski, Pawła Wiktorskiego Wiesława Mireckiego, Władysława Milczarka, Jerzego Fularskiego, Eustachego Sapięhy, komentujących także wydarzenia sportowe w oflagach. /.../. Wspomnienia wojenne i jenieckie Dziadka autorki kpt. Konrada Mjcherskiego oficera 25.pułku piechoty z Piotrkowa Trybunalskiego, jeńca wojennego numer 613/X A, trwające latami w rodzinnej pamięci komunikacyjnej zostały przekształcone w społeczną pamięć kulturową. Dwie książki o życiu polskich oficerów w niewoli niemieckiej w latach 1939–1945 noszą tytuły „za drutami”, gdyż ten kluczowy termin powtarza się w relacjach wszystkich jeńców wojennych: *Za drutami oflagów. Studium socjologiczne* [Centralne Muzeum Jeńców Wojennych, Opole 2014] i *Za drutami oflagów. Jeniec wojenny 613/XA* [CMJW, Opole 2016]. /.../ Trzecia książka socjologiczna o oflagach pt. *Niewola i nadzieja. Korespondencja wojenna Andrzeja i Krystyny Mystkowskich*, w opracowaniu Anny Matuchniak-Mystkowskiej, Jana Mystkowskiego, Piotra Stanka, poprzedzona wprowadzeniem historyka o obozach jenieckich oraz komentarzem socjologa o metodzie biograficznej i teorii listu, zawiera ponad 500 listów oficera do żony i odpowiedzi z domu do obozu – jedyną znaną kolekcję *Kriegsgefangenenpost* zachowaną w całości, a także fotografie z czasów wojny [CMJW, Opole 2018]. /.../

Prezentowana monografia autorstwa Anny Matuchniak-Mystkowskiej *Sport jeniecki w Oflagach II B Arnswalde, II C Woldenberg, II D Gross Born. Analiza socjologiczna*, jest czwartą książką socjologiczną o oflagach – niemieckich obozach jenieckich dla oficerów w czasie II wojny światowej. Składa się z ośmiu rozdziałów ułożonych w dwie części zatytułowane: „Z dziejów obozów jenieckich” (o historii i socjologii oflagów oraz o funkcjonowaniu Oflagów II B Arnswalde, II D Gross Born, II C Woldenberg) i „Z historii i socjologii sportu jenieckiego” (o sporcie w wojsku polskim w okresie międzywojennym, o wychowaniu fizycznym i sporcie w obozach jenieckich, o widowiskach sportowych i artystycznych, o igrzyskach olimpijskich). /.../

Prezentowane opracowanie socjologiczne uwzględnia tylko trzy obozy Wehrmachtu dla oficerów: Oflag II B Arnswalde, Oflag II C Woldenberg i Oflag II D Gross Born, usytuowane na Pomorzu Zachodnim, w II Okręgu Wojskowym III Rzeszy, a więc w tej samej okolicy. W czasie II wojny światowej Oflag II C był największym obozem jenieckim, a Oflag II D – jednym z najcięższych.

Na tym terenie zachowały się ślady historii wojennej – miejsca pamięci. W Dobiegniewie, na terenie byłego obozu, funkcjonuje Muzeum Woldenberczyków oraz ma siedzibę Stowarzyszenie Woldenberczyków, a raczej Stowarzyszenie Rodzin Woldenberczyków, ponieważ żołnierze odeszli już na wieczną wartę. W Choszczynie, na terenie koszar wojskowych z lat przedwojennych, w których byli zamknięci polscy i francuscy jeńcy wojenni, funkcjonuje izba pamięci o Oflagu II B Arnswalde. Natomiast w Bornym Sulinowie istnieje i rozwija się Izba Muzealna prowadzona przez konesera i pasjonata mgr Dariusza Czerniawskiego. /.../

Pragnę podziękować wszystkim instytucjom i osobom, które dbają o pamięć o jeńcach wojennych i wsparły to przedsięwzięcie: macierzystej uczelni, ważnym muzeum, Przyjaciołom, Rodzinie. /.../

Anna Matuchniak-Mystkowska
Grudzień 2021

[Pobierz pełny tekst Wstępu](#)